WENDES REGEMENTES HISTORIA

1794 - 1944

dana försök, och sedan de en gång fått vana vid göromålen, även skola få mera lust att lära och bliva flitigare."

Det är problem, som ännu äro aktuella inom skolväsendet. Den ordnade skolgången blev i många fall mer ett önskemål än något faktiskt. Man får också betänka, att när kapitulationstiden upphört, kanske familjen flyttade från staden och tog barnen med sig. Bodde man kvar, kunde barnet, trots att fadern ej mer tillhörde Regementet, det oaktat få fortsätta skolan. I varje fall visar Wendes' barnskola ett högst lovvärt försök att taga hand om de fattigastes barn vid Regementet och ge dem en någorlunda skaplig underbyggnad. Den upplöstes 1886, sedan barnantalet starkt nedgått.

Utom undervisning gav skolan barnen även kläder — en hel omgång och ett par skor, senare även ett par träskor till ombyte vid fuktig väderlek. Men kläderna fingo blott nyttjas på sön- och högtidsdagar. De skulle vårdas av kompanicheferna liksom truppens beklädnad. Som lokal förhyrdes olika lägenheter; en längre tid låg skolan vid Ridhusgatan. Eftersom skolan i sin slutliga form blivit instiftad den 26 maj 1818 av Cardell, högtidlighölls framgent denna dag med extra förplägnad åt alla skolbarnen, vilket blev möjligt tack vare en donation av Regementspastor Hjort, den tredje i ordningen av Wendes' andliga herdar. En annan donation på 5 000 kronor gjordes av Friherre F. Gyllenkrook till stipendier. Man ser också att premier redan tidigt utdelats: 1827 fick mäster Ekeberg 25 riksdaler i gratifikation "för dess bevisade flit" och skolbarnens föräldrar sammanlagt 40 riksdaler i premier för senaste halvåret. Ett annat år fingo 7 elever var sin Bibel i premium, varvid anmärktes, att "aga har ganska sällan blivit utdelad". Barnen tillverkade olika slöjdarbeten, vilka vart år såldes på offentlig auktion.

MUSIK

En institution, vars verksamhet också egentligen bör räknas till det andliga området, var Wendes' musikkår. Den härrör till sin uppkomst från de trumslagare, som till ett antal av en per kompani fingo hållas "för vinnande av bättre takt" vid kompanierna. Det var "spel i nummer", men dessutom fanns det spel i befälsställning vid staberna. Hur en ordnad musikkår bildats, har ej kunnat konstateras, men exempelvis 1812 ger den konserter med harmonimusik för "härvarande publikum av alla stånd" sön- och helgdagar i utanverket nr 4 [16].

Efter kriget i Tyskland organiserades musiken av Cardell, som faktiskt ingripit på de flesta områden av Regementets liv. Han föreskrev 1816 [17], att vardera fältbataljonen skulle ha en stabstrumpetare (den ene skulle tillika vara direktör för hela musiken och lärare för trumpetare och lärlingar)

samt 4 hautboister och 4 trumpetare (en av vart slag vid varje kompani); belägringsartilleriet fick en bataljonstrumslagare och 4 spel i nummer och 4 trumslagare (en per kompani). De hästanspända förbanden fingo alltså trumpetare, de till fots som förut trumslagare. Det blev en musikkår på 27 personer. Och det sörjdes också för att den fick instrument. Från Karlskrona beställdes 4 stycken C-klarinetter, 2 st. i Ess, 6 små flöjter, 2 st. jägarhorn av nyaste mode eller i F med tillsatser till C, 1 inventionstrumpet med 6 st. byglar; dessutom diverse byglar och tillsatser. Ett gammalt serpentininstrument vid Regementet skulle åter tagas i bruk. Noter togs från Köpenhamn.

Med musikdirektören Hennings uppstod 1818 meningsskiljaktigheter [18], och han ville lämna Regementet "utan att å Regementets sida därtill lämnats anledning". Han ville dock fortfara att ge personalen undervisning, "även Regementets trumpetare, vilka under nu förflutna året blivit alldeles negligerade". De skulle nu "dagligen av Musikdirektören undervisas och övas, så att de någorlunda erhålla den skicklighet på sitt instrument, de nu alldeles sakna". Undervisningen skulle ske i hans eget kvarter, "varmed Regementet icke tager befattning men består ved och ljus" eller i någon av kasernerna.

"Beträffande undervisningen är Musikdirektören alldeles oberoende och verkställer den efter egna insikter, varmed regementet hittills haft all orsak att vara fullkomligt nöjd (det var alltså ej Hennings' fel, att trumpetarna blivit försummade) men i slutet av varje månad sker provblåsning av såväl harmonimusiken som av trumpetarna i närvaro av ombud för regementet. Major Schult för befälet över harmonimusiken och under honom Sergeant Hallberg över harmonimusiken och stabstrumpetare Wittlock över regementets trumpetare. — Regementschefen förbehåller sig att vid varje exercistid i mån av de framsteg regementsmusiken gjort, bestämma någon diskretion från Musikkassan för Musikdirektören till dess uppmuntran och till bevisande av regementets erkänsla för dess ådagalagda flit och nitfulla bemödande vid regementets undervisning."

Beträffande musikens uppgifter finner man bestämmelser på en del Regementsorder. Samtidigt med ovanstående överenskommelse bestämdes [19], att "kjorkslaget för samling till gudstjänst och tapto verkställes hädanefter endast av regementets trumslagare utan bastrumman; likväl blåser regementets harmonimusik under sommarmånaderna och såvida det icke regnar, vid taptotiden, vid regementschefens och under dess frånvaro vid regementsbefälhavarens kvarter några harmonistycken samt slutar alltid med folksångens musik efter den kända engelska kompositionen. Vid dagliga vaktparaden blåser musiken icke längre än till dess gamla vakten avtroppar. Allt detta iakttages hädanefter noga och utan all förändring."

Redan nästa år, då Cardell var i Stockholm, fann sig Överstelöjtnant Hägerflycht föranlåten att åter reglera musikens verksamhet [20].

"Då väderleken det medgiver, bör harmonimusiken under vaktombytet fr. o. m. morgondagen blåsa på Stora Torget tills gamla vakten avtroppat,

och densamma jämte trumpetarna om aftnarna vid taptotiden blåsa 4 à 6 stycken vid regementsbefälhavarens kvarter." Och efter ett par dagar ytterligare: "Reveille slås hädanefter varje morgon kl. 4 omkring Cassernerna av en för varje Cassern dagligen kommenderad Trumslagare, samt på samma sätt till Chorum tills vidare kl. 8 om aftnarna. I brist på trumslagare blåses Bouteselle och Chorum av en Trumpetare."

Musiken hade utom revelj, korum, tapto och flera andra signaler (förgaddring m. m.) av allmän karaktär även särskilda uppgifter vid de olika kompanierna. Trumpetarna skulle, såsom skildras i Hellströms bok om Snörmakare Lekholm, på fältet under exercisen blåsa signaler till batterichefens eller instruktörens kommandoord. Under marsch slogo trumslagarna takten, och en lång trumvirvel var signal till eldgivning liksom till eld upphör. Angående marsch och marschhastighet kom följande föreskrift från Generaladjutanten i maj 1819[21]:

"Som Marchetaktens hastighet uti manoeuvre (det är sluten colonneformering, deployering, uppmarschering utom i parad och frontförändring) varit obestämd, fastställes den till 125 steg i minuten; denna takt kan verkställas utan lunk och krokiga knän, vilket både är tröttsamt och icke lidande. — Den hittills brukliga Fahn-marche bibehålles, och dess hastighet stadgas till 75 steg i minuten. — Som de förr vanliga trumslagen till Lagom Marche voro tröga och enformiga, äro 4 nya, sins emellan olika trumslag antagna. (Två av dessa motsvarade ovan angivna takter, de övriga voro): Gå På Marche (till anstormning) 140 steg, Fäll Bajonett (till inbrytning) 150 steg. Denna Marche slås endast med en trumpinne, på det trumslagaren till lättnad må kunna bära trumman med den ena handen."

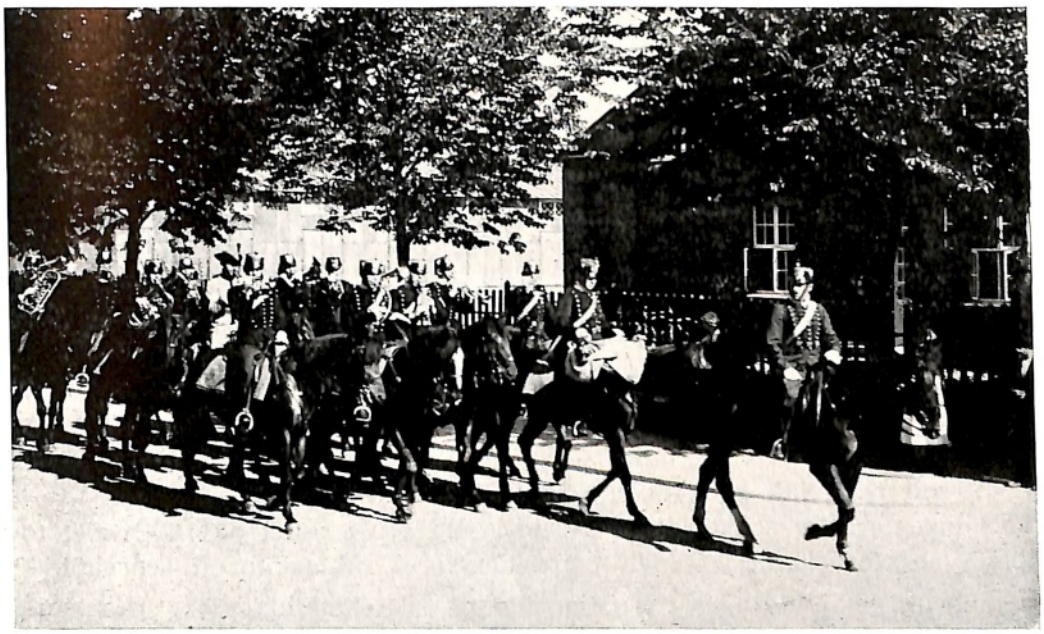

Musikkåren under anförandeskap av Musikdirektör K. P. Kallin passerar till häst förbi gamla beväringsbaracken.

Musikkåren 6/9 1925. Från vänster nerifrån räknat:
i första raden A. J. Hammargren, Hj. Malm, C. E. Olausson, S. W. Wihljam, K. P. Kallin, J. A. L. Holmgren, J. Dahlberg, N. A. Rosengren, C. Nilsson;
i andra raden B. Borg, E. Palmqvist, A. Bökman, A. S. Nilsson, A. Nilsson, J. Bengtsson, S. Holmberg, C. Paulander;
i tredje raden B. Martinsson, E. Svensson, J. Palmqvist.

För garnisonen i sin helhet och för stadens invånare var musikkåren av största betydelse genom de täta konserter, som den gav utomhus, såsom vi sett ovan, och vid olika fester av officiell karaktär. Från Regementet utgick också bildandet av Kristianstads Musiksällskap, stiftat av Major Wilhelm Lagercrantz, vars orkester sammansattes av Wendes och Skånska Dragonregementets musikkårer 1863 [22]. En tid kom Wendes musikkår att lida av konkurrensen med den andra regementsmusiken, men efter avflyttningen av dragonregementet skedde en uppryckning. För Regementets personal har dess musikkår haft stor betydelse både i det dagliga arbetet (t. ex. vid ridutbildningen) och som underhållning.

Om en trevlig sed, i vilken Wendes-musiken i slutet av 1800-talet tog största andelen, berättar Hovrättspresidenten A. Munck af Rosenschöld [23]:

"Den 1 maj började i Kristianstad på sitt särskilda sätt. Klockan 5 på morgonen, senare först kl. 6 och slutligen icke förrän kl. 7, tågade artillerimusiken i full gala runt stadens gator. Man började med att blåsa för

översten och därefter i tur och ordning för regementsofficerarna. Dagen till ära inövades alltid en ny marsch, som de mera musikaliska bland ungdomen stoltserade med att redan samma dag kunna vissla. Före och efter tåget marscherade arm i arm massor av artillerister, drängar och allt vad pojkar som fanns i staden. Efteråt drucko de äldre märg i benen med den verkan, att de överallt på bänkar och gräsmattor måste vila sig efter morgonstundens strapatser. Över huvud hade 1 maj på den tiden en helt annan stämning av klang- och jubeldag än vad som nu är fallet."

STRAFF

I gamla tider hade musiken ännu en uppgift, och det en av mera dyster natur. Vid gatlopp skulle spelet oavlåtligt röras för att överrösta den olycklige s rop och uppmuntra hans kamrater till raskhet i slagen [24]. Härmed äro vi inne på det kapitel, som belyser straffen i gamla tider. 1798 års krigsartiklar hade ganska drakoniska bestämmelser i kapitlet om krigslydnaden. Femte paragrafen i andra kapitlet stadgade sålunda:

"Vägrar någor att fullgöra undfångne Ordres; varde arquebuserad. Den eljest antingen försummar, med onödiga förfrågningar uppehåller, tadlar eller icke verkställer Ordres; straffes i krig som sagt är. Sker det i fred; miste Officer tjänsten och Underofficer degraderas på ett år. Den av manskapet, som sålunda sig förbryter; slite spö ifrån femton till fyrtio par."

De vanligaste straffen voro för officerare arrest i olika former och i svårare fall tjänstens förlust eller suspension; för underofficerare att bära musköter ett antal timmar eller degradation, och för manskap kroppsstraff (gatlopp, spö, katten, dagg eller prygel med käpp). De flesta straff tilldelades extrajudicialiter, d. v. s. ålades av Regementschefen (i vissa fall t. o. m. kompanichefen) utan krigsrätt såsom ett disciplinstraff. Den grövsta formen av kroppsstraff var gatlopp, som tillgick så:

"Den brottslige fördes ut av en korpral och sex man, varefter domen upplästes och folket fick befallning att med allvar förrätta straffet. Maximum var att springa 9 varv genom 300 man, vilket borde bli 2 700 rapp av hasselkäppen (till jämförelse nämnes, att i Preussen var maximisatsen 30 lopp genom 200 man eller 6 000 rapp, mer än dubbelt så mycket som i Sverige). Den strängaste formen av gatlopp var liktydig med dödsstraff, då endast ovanligt stark fysik rådde med en sådan påfrestning. Därför kunde också sådana straff utbytas mot fängelse på vatten och bröd. Gatlopp avskaffades 1812 och utbyttes mot spö, vilken strafform fanns kvar till 1855."

Ett gatlopp vid Wendes omtalas 1804 [25], vartill beordrats 1 kapten, 3 subalternofficerare, 4 underofficerare med spel, 100 man artillerister och soldater. En annan gång var strafftruppen 75 man. 1795 kom till Wendes det engelska straffredskapet "Katten" eller "daggen", en lina med nio ändar och grova knutar på var ända [26]. Detta tortyrinstrument kunde skära